

**Улога Интерресорне комисије у остваривању
права особа са сметњама у развоју
(инвалидитетом)**

подсетник за родитеље

Вељковић Љиљана

2018.

**ПРАВА ОСОБА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ (ИНВАЛИДИТЕТОМ)
И
КАКВА ЈЕ УЛОГА ИРК У ОСТВАРИВАЊУ ТИХ ПРАВА**

Да би дете (одрасли) остварило нека од својих права из области образовања, здравства или социјалне заштите оно треба да изађе пред ИРК која процењује потребе за додатном образовном, здравственом или социјалном подршком. Први Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету (ученику) донет је 2010, нови Правилник који је обухватио и ОДРАСЛЕ донет је ове године (Службени гласник број 80/2018 од 24. октобра).

Каква је методологија рада ИРК?

Процена потреба детета, ученика и одраслог за додатном подршком врши се:

1. по захтеву родитеља, односно другог законског заступника и одраслог,
2. на иницијативу образовне, здравствене или установе социјалне заштите уз сагласност родитеља, другог законског заступника и одраслог,
3. по службеној дужности - када родитељ, други законски заступник и одрасли не дају сагласност на иницијативу образовне или здравствене установе или пружаоца услуга социјалне заштите.

Уколико родитељ, законски заступник и одрасли није сагласан са покретањем поступка процене, а подносилац иницијативе је проценио да такво поступање није у циљу заштите најбољег интереса детета, ученика и одраслог, подносилац иницијативе је дужан да о томе обавести надлежни орган старатељства, ради предузимања мера из њихове надлежности и покретања поступка процене по службеној дужности.

Установа која покреће поступак по службеној дужности у обавези је да реализује саветодавни рад са родитељима, односно другим законским заступником и одраслим ради информисања о улози и саставу комисије, поступку процене, могућности присуства родитеља током поступка процене и облицима додатне подршке.

Захтев (*Образац 1*) подносилац иницијативе упућује Комисији.

Комисија упознаје родитеља, законског заступника и одраслог са начином рада у поступку процене. Родитељ, законски заступник и одрасли има право да присуствује раду Комисије и дужан је да пружа информације од значаја за рад Комисије.

Сваки члан комисије врши опсервацију и утврђује потребе детета, ученика и одраслог за додатном подршком у оквиру свог домена (*Образац 2*).

Комисија је дужна да сачини заједничко мишљење, на основу појединачне процене сваког члана Комисије и усаглашених ставова чланова. Заједничко мишљење садржи индивидуални план подршке детету и рок за извештавање о реализацији предложених мера подршке од стране надлежних установа и служби. Против мишљења Комисије родитељ, законски заступник и одрасли може изјавити приговор Комисији. Комисија преиспитује своје мишљење по приговору и доноси коначно мишљење.

Мишљење Комисије доставља се родитељу, другом законском заступнику и одраслом и надлежном органу, служби која треба да обезбеди додатну подршку у складу са законом.

Праћење остваривања предложене додатне подршке реализује се тако што сваки члан комисије прати да ли је додатна подршка из система чији је представник остварена. Надлежни орган (служба) наведена у индивидуалном плану подршке као реализатор додатне подршке у обавези је да у року од 6 месеци писаним путем извести Комисију о реализацији предложене подршке или престанку потребе за подршком уз образложење.

ДОДАТНА ПОДРШКА

Додатна подршка обухвата здравствене, социјалне и образовне услуге које се пружају детету, ученику и одраслом и омогућавају му пуну друштвену укљученост и напредовање. Додатна подршка се односи на права и услуге које детету, ученику и одраслом обезбеђују превазилажење физичких и социјалних препрека ка несметаном обављању свакодневних животних активности од значаја за укључивање у образовни процес, живот у заједници и успешно напредовање.

Мере додатне подршке које се реализују на основу мишљења Комисије (НЕОПХОДНО ЈЕ МИШЉЕЊЕ КОМИСИЈЕ)

1. остваривање субвенција за похађање програма предшколског васпитања и образовања за децу са сметњама у развоју,
2. одлагање уписа у први разред основне школе за годину дана, изузетно и уз добро образложење када је то у најбољем интересу детета,
3. доношење индивидуалног образовног плана (*ИОП2*) који подразумева прилагођавање циљева, садржаја и начина остваривања програма наставе и учења и исхода образовно-васпитног рада, односа измена плана наставе и учења,
4. упућивање детета у развојну групу, односно у школу за ученике са сметњама у развоју,
5. ангажовање васпитача, наставника или стручног сарадника, који је запослен у школи за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом као подршку школи у систему редвног образовања и васпитања,
6. остваривање права на увећан дечји додотак.

Препоручене мере додатне подршке на основу процене Комисије

1. обезбеђивање игровних, дидактичких и наставних средстава у приступачним форматима и на приступачним језицима, укључујући и знаковни језик,
2. обезбеђивање прилагођених уџбеника,
3. обезбеђивање асистивних технологија или других услуга центра за асистивне технологије,
4. обезбеђивање обуке наставника, васпитача и стручних сарадника непосредно ангажованих у васпитно-образовном и образовно-васпитном раду ради стацања конкретних вештина и стратегија за рад са дететом, учеником и одраслим, за коришћење Брајевог писма, знаковног језика, самостално кретање, коришћење средстава асистивне технологије и сл.,
5. обезбеђивање обуке родитељу, односно другом законском заступнику, ради стицања знања, вештина и стратегија пружања подршке детету, као и за коришћење асистивних технологија и алтернативних начина комуникације,

6. прилагођавањр окружења у складу са потребама детета, ученика и одраслог:прилаза и унутрашњег простора установе чије услуге дете, ученик, одрасли користи, постављањем рампе, гелендера, уградњом лифтова, прилагођавањем тоалета, постављањем назива на вратима са симболима, мапом простора и сл),
7. обезбеђивање подршке стручњака из одређене области у складу са потребама дететом, ученика и одраслог,
8. обезбеђивање приоритета у остваривању специјалистичког прегледа или третмана, обезбеђивање физиотерапеута или радног терапеута да, у сарадњи са службом кућног лечења, одлази у кућне посете,
9. обезбеђивање средстава за финансирање рекреативне наставе, екскурзија, културних, спортских и других активности које организује установа за дете, ученика и одраслог,
10. обезбеђивање превоза детета, ученика и одраслог који не може да користи средства јавног превоза, а по потреби и његовог пратиоца, за похађање образовања или коришћења других услуга социјалне и здравствене заштите, без обзира на удаљеност од места становања,
11. финансирање трошкова исхране у продуженом боравку у матичној или другој школи у локалној заједници, за дете(ученика) корисника права на новчану социјалну помоћ.

Остале мере додатне подршке о којима Комисија информисхе родитеља, другог законског заступника и одраслог и упућује их у надлежне институције

1. обезбеђивање превазилажења језичке баријере детету, ученику и одраслом коме језик на коме се изводи настава није матерњи,
2. организовање образовне подршке у случају дужег изостајања из школе, ради надокнађивања пропуштеног,
3. обезбеђивање личног пратиоца детету и ученику, односно персоналног системента одраслом полазнику, под условом да су укључени у васпитно образовну установу, до краја редовног школпвања, укључујући завршетак средње школе,
4. остваривање права на увећање дечјег додатка или увећаног додатка за помоћ и негу другог лица,
5. обезбеђивање помагала (кохлеарни имплант, слушни апарат, инвалидска колица, брајева машина и сл.),
6. обезбеђивање услуга психосоцијалне подршке породици кроз саветодавно терапијске, социјално едукативне и друге услуге,
7. друга права и услуге.

Комисија на основу сагледаних потреба за подршком препоручује и друге видове подршке који нису наведени у Правилнику.

ОДЛАГАЊЕ УПИСА У ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Према допунама ЗОСОВ-а из 2013. године детету се може изузетно одложити упис у први разред за годину дана од стране школског педагога и психолога, на основу мишљења ИРК. Мишљење садржи доказе о потреби одлагања уписа и предлог мера додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету у периоду до поласка у школу.

У пракси влада уверење да је одлагање уписа добро за дете, родитеље и школу. Као разлог често се помиње превазиђен концепт сазревања детета у оквиру те године. Међутим, занемарује се чињеница да је за дете од интереса стимулација коју треба да добије у оквиру образовног система и да је она само допуна већ постојеће стимулације развоја у оквиру других система (здравство). Често су присутне и препоруке стручњака из образовног и здравственог система које нису поткрепљене објективним разлозима. Пре би се могло рећи да преовлађују разлози који говоре у прилог одбијање захтева за одлагање уписа јер сва деца без разлике могу да уче и имају право на образовање и васпитање, деца најбоље уче у вршњачкој групи, некој деци је потребна додатна помоћ у образовању и добро је да је што пре добију...).

Осим академског знања дете у школи стиче и животне вештине и уз сталну стимулацију доприноси се његовом развоју.

ИРК процењује да ли је одлагање уписа оправдано и у **интересу детета** и у том смислу да формулише валидно образложење.

ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН (ИОП)

Индивидуални образовни план је основни инструмент и документ којим се регулише и обезбеђује прилагођавање школе и наставе образовним потребама деце и ученика који нису могли да се уклопе у постојећи васпитно-образовни процес или школски програм (услед социјалне ускраћености, тешкоћа у учењу, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога). То је документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете, ученика и одраслог у складу са његовим способностима и могућностима. Циљ ИОП-а је оптимални развој детета, ученика и одраслог и укључивање у вршњачки колектив и остваривање општих и посебних исхода образовања и васпитања, односно задовољење образовно-васпитних потреба детета, ученика и одраслог.

Васпитач, наставник, стручни сарадник прати развој и процес учења детета, ученика, одраслог кроз области: вештине за учење, социјалне и комуникацијске вештине, самосталност и брига о себи. Ако у поступку праћења васпитач, наставник, стручни сарадник утврди да постоје физичке, комуникацијске или социјалне препреке које неповољно утичу на добробит и развој детета, ученика, одраслог и на очекиване исходе образовања и васпитања, приступа прикупљању података из различитих извора ради формирања документације у сврху пружања одговарајуће подршке у образовању и васпитању. На основу прикупљених података стручни сарадник координира израду и у сарадњи са васпитачем, наставником и РОДИТЕЉЕМ израђује педагошки профил детета, ученика, одраслог.

Педагошки профил садржи опис образовне ситуације и основ за планирање стратегије васпитача за подршку добробити детета, односно индивидуализованог начина рада са дететом, учеником, одраслим.

На основу педагошког профила у којем су утврђена подручја у којима је потребна додатна подршка планирају се мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације).

Мере индивидуализације остварују се путем

1. Прилагођавање простора и услова (отклањање физичких баријера, осмишљавање додатних и посебних облика активности, израде посебног распореда активности...)
2. Прилагођавање метода рада, наставних средстава и дадактичког материјала, начина давања инструкција и задавања задатака, праћење напредовања, начина усвајања садржаја, провере знања, организације ситуација учења, постављања правила понашања и комуникације и др.
3. Измена садржаја активности у васпитној групи, односно садржаја учења и исхода образовања и васпитања.

Врсте ИОП-а

ИОП по прилагођеном програму (ИОП1) прецизно планира циљ пружања подршке која се односи на прилагођавање и обogaћивање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава, активности у васпитној групи и њихов распоред, распоред лица која пружају подршку.

Као и код индивидуализације тако и код ИОП1 ИРК има улогу у препоручивању подршки које могу бити њима обухваћене.

ИРК на основу увида у школску и другу документацију и процени потреба детета за додатном подршком закључује да ли је ученику потребан ИОП2.

ИОП по измењеном програму (ИОП2) треба прецизно да планира осим садржаја ИОП1 и прилагођавање општих исхода образовања и васпитања, као и прилагођавање садржаја за један, више или све предмете.

ИОП по измењеном плану и програму (ИОП 2) примењује се изузетно за ученике који образовање стичу применом ИОП2 а код којих се осим наставног програма може изменити наставни план (смањити број часова, изузети неки од предмета у одређеном периоду).

ИОП по измењеном програму (ИОП2), као и ИОП2 по измењеном плану и програму школа не може донети без претходног мишљења ИРК

ИРК не може да предложи ИОП2 уколико утврди да школа није предузела претходне кораке (педагошки профил, индивидуализацију и ИОП1) из разлога што прерана и неадекватна примена ИОП2 може бити штетна за ученика.

**УПИС У РАЗВОЈНУ ГРУПУ ПУ, ОСНОВНУ И СРЕДЊУ ШКОЛУ
ЗА ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ УЧЕНИКА
СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ**

Деца са сметњама у развоју остварују право на предшколско васпитање у васпитној групи, у васпитној групи уз додатну подршку и индивидуални васпитно-образовни план и у развојној групи. Предшколска установа која је уписала дете са сметњама у развоју може да утврди потребу за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке и у том случају упућује захтев ИРК.

Током похађања предшколског програма прати се развој детета и на основу предлога Педагошког колегијума и Стручног тима за инклузивно образовање дете са сметњама у развоју се може пребацити из развојне у васпитну групу. Обрнуто је могуће само уз мишљење ИРК.

Наиме, у развојну групу ПУ и школу за ученике са сметњама у развоју деца могу да се упишу само на основу мишљења ИРК уз сагласност родитеља уколико су природа и озбиљност тешкоћа у развоју такве да се образовањем у редовној групи/одељењу не могу постићи задовољавајући резултати и поред помоћних средстава и додатних услуга.

Улога ИРК је контрола неоправданог упућивања детета у развојну групу („специјалну школу“) јер се дете најбоље развија и учи у природном окружењу вршњака.

„Специјална школа“ је намењена само деци са најсложенијим сметњама којима је неопходан континуирани рад у малој групи, са посебним људским и техничким ресурсима. Када се дете упише у ову школу није потребно накнадно обраћање ИРК у процесу одлучивања да ли је за ученика потребна израда ИОП2.

Ранијим решењима комисија за категоризацију није био могућ прелазак из „специјалне школе у редовну. Сада је то могуће, али се веома ретко догађа.

Због горе наведеног ИРК мора веома пажљиво да процени да ли су разлози за упис у „специјалну школу“ оправдани и у најбољем интересу детета и да ли је то подршка или препрека развоју детета.

**ПОДРШКА ШКОЛЕ ЗА УЧЕНИКЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ УЧЕНИКУ
У РЕДОВНОМ ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ
(Прилог 4)**

Школа за образовање ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом и установа која има децу и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом (ПРУЖАОЦИ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ) пружају додатну подршку у складу са расположивим капацитетом и то:

1. детету, ученику и одраслом са сметњама у развоју и инвалидитетом током наставе или активности у одељењу или групи, а изузетно појединачно; ова подршка остварује се на основу мишљења ИРК и планира се у оквиру индивидуалног образовног плана детета, ученика и одраслог,
2. родитељу, другом законском заступнику, лицу које непосредно брине о детету кроз саветодавни рад и обуку,
3. запосленом кроз различите видове стручног усавршавања,
4. установи приликом планирања, програмирања и организацији рада у спровођењу инклузивног образовања и васпитања.

Додатна подршка може да се остварује и кроз програмске активности подстицања сензорно-перцептивних, базичних и виших моторних функција, когнитивних способности, вербалне и невербалне комуникације, социјалних, концептуалних и практичних адаптивних вештина.

УВЕЋАН ИЗНОС ДЕЧЈЕГ ДОДАТКА

Деца са сметњама у развоју, као и деца из једнородитељских, хранитељских или старатељских породица, уколико породица испуњава цензус у погледу материјалног стања, имају право на дечји додатак увећан 20% у односу на утврђену висину дечјег додатка.

Неопходно је мишљење ИРК.

ЛИЧНИ ПРАТИЛАЦ ДЕТЕТА

Сврха ангажовања личног пратиоца је пружање детету одговарајуће индивидуалне подршке ради укључивања у редовно школовање и активности у заједници.

Ову услугу могу користити особе које припадају категорији деце са инвалидитетом (сметњама у развоју), које имају потребу за подршком у задовољавању основних потреба свакодневног живота и то у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима, под условом да су укључени у васпитно-образовну установу и то до краја редовног школовања, укључујући и завршетак средње школе.

Родитељ је обраћа центру за социјални рад општине на којој дете има пребивалиште.

Организација која пружа услугу мора бити лиценцирана (за Београд „Дечје срце“).

Мишљење ИРК НИЈЕ НЕОПХОДНО већ се родитељ директно обраћа Центру.

ТУЂА НЕГА И ПОМОЋ

Додатак за негу и помоћ другог лица (познатији као додатак за туђу негу) јесте новчана помоћ особама које због повреде или болести не могу да задовоље основне животне потребе без туђе помоћи, на пример да спреме себи храну, да једу, иду у тоалет и сл. Смисао ове помоћи јесте у томе да се плати неком другом да им помогне, а да особе којима је потребна оваква помоћ саме уреде ко ће им и како помоћи. Ова помоћ може се добити преко центра за социјални рад и преко ПИО фонда. У центру за социјални рад захтев могу поднети малолетна и пунолетна (одрасла) лица, под условом да ово право не користе по другом правном основу (по основу права из пензијског и инвалидског осигурања), и да не користе право на смештај у установу социјалне заштите. У ПИО фонду, право на новчану накнаду за помоћ и негу другог лица има осигураник и корисник пензије, коме је због тежине болести или повреде неопходна помоћ и нега за обављање радњи ради задовољавања основних животних потреба.

Увећани додатак за туђу негу

Неке особе имају право на увећани додатак за туђу негу,

То право имају:

- особе са телесним оштећењем од 100 одсто по једном основу;
- особе које имају више оштећења, с тим да ниво оштећења износи 70 и више одсто по најмање два основа;
- особе које имају органски трајни поремећај неуролошког и психичког типа.

За остваривање наведеног права ове категорије корисника није прописан поступак по службеној дужности, већ су потенцијални корисници у обавези да поднесу захтев надлежном центру за социјални рад у месту пребивалишта.

Остваривање права на додатак за туђу помоћ и негу другог лица и права на увећани додатак за помоћ и негу другог лица НЕ ЗАХТЕВА НУЖНО МИШЉЕЊЕ ИРК, АЛИ ЈЕ ПОЖЕЉНО.

ОРГАНИЗОВАЊЕ НАСТАВЕ ЗА УЧЕНИКЕ НА ДУЖЕМ КУЋНОМ ИЛИ БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ

За ученике који због здравствених проблема или хроничних болести не могу да похађају наставу дуже од три недеље, настава се организује код куће, односно у здравственој установи док траје лечење.

Циљ образовно-васпитног рада са ученицима на дужем кућном и болничком лечењу је обезбеђивање континуитета у образовно-васпитном процесу, односно стварање услова за повратак у школу и наставак школовања.

Наставу за ученике на дужем кућном лечењу, на захтев родитеља или другог законског заступника, остварује школа у коју је ученик уписан, уз сагласност Министарства.

Изузетно, наставу на дужем кућном лечењу може да остварује и школа у болници (ОШ“Драган Херцог“), уколико је ученик услед здравствених проблема или хроничних болести спречен да похађа наставу у школи, до краја школске године или дуже од годину дана.

Родитељ или други законски заступник ученика који због здравствених проблема или хроничних болести не може да похађа наставу дуже од 3 недеље, дужан је да о томе обавести школу подношењем Захтева. Захтев садржи разлоге због којих је потребно организовање наставе у кући. Уз Захтев родитељ прилаже:

- Мишљење лекара о спречености детета да похађа наставу у школи са очекиваном дужином спречености
- Мишљење ИРК

НЕКА ОД ПРАВА ИЗ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ КОЈА СЕ НЕ ОСТВАРУЈУ ПРЕКО ИНТЕРРЕСОРНЕ КОМИСИЈЕ

ЈЕДНОКРАТНА ПОМОЋ (НОВЧАНА ИЛИ У НАТУРИ)

Једном годишње родитељ се може обратити центру за социјални рад ради добијања једнократне помоћи. Пожељни је да уколико има рачуне за набавку лекова или помагала приложи исте.

НАКНАДА ЗАРАДЕ ЗА ВРЕМЕ ОДСУСТВА СА РАДА РАДИ ПОСЕБНЕ НЕГЕ ДЕТЕТА

(Закон о финансијској подршци породици): Одсуство са рада или рад са половином радног времена имају родитељ (усвојитељ, хранитељ, старатељ) детета млађег од 5 година коме је потребна посебна нега због тешког степена психофизичке ометености.

ПОСЕБНА НОВЧАНА НАКНАДА

ПОСЕБНА НОВЧАНА НАКНАДА (члан 94 Закона о социјалној заштити): Један од родитеља који није у радном односу, а који најмање 15 година непосредно негује своје дете које је остварило право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица, има право на посебну новчану накнаду у виду доживотног месечног примања у висини најниже пензије у осигурању запослених, кад наврши општи старосни услов за остваривање пензије према прописима о пензијском и инвалидсом осигурању, ако није остварио право на пензију.

О праву на посебну новчану накнаду одлучује центар за социјални рад на територији на којој подносилац пријаве има пребивалиште/боравиште.

ПОРОДИЧНА ПЕНЗИЈА

Дете стиче право на породичну пензију ако је неспособно за самосталан живот и рад, док та неспособност траје најчешће доживотно. Услов је да је настала до 15 година живота. Дете може да стекне пензију и случају да је та неспособност настала после 15. године, али је услов да је настала пре смрти осигураника и да је он издржавао то дете до смрти. Ова деца имају право на пензију оба родитеља после њихове смрти и у том случају она се одређује као једна.